

HAKLARIMIZ VAR: ÇOCUKLARIN GÖZÜNDEN ÇOCUK HAKLARI*

Mehmet GÜLTEKİN Ömür GÜRDOĞAN BAYIR*****

Nur Leman BALBAĞ****

Öz

Çocuk hakları, çocukların doğuştan sahip olduğu onları koruma altına alan haklardır. Bu hakların uygulamaya konulabilmesi öncelikle çocukların haklarını bilmesi ile yakından ilişkilidir. Ayrıca çocuk hakları çocukların yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı farklı sosyoekonomik düzeylerden gelen çocukların çocuk haklarına ilişkin algılarını onların kendi yazılı ifadeleriyle ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada maksimum çeşitlilik örneklemesinden yararlanılmıştır. Araştırma, katılan öğrencilerin çeşitliliğini yansıtmak amacıyla alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda 91 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış, analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada bulgular sosyoekonomik durumlar dikkate alınarak sunulmuştur. Çocuğa ilişkin algılar, çocuk haklarının içeriğine ilişkin algılar, çocuk haklarına ilişkin yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri araştırmada ortaya çıkan temalardır. Araştırmada öğrencilerin çocuğu gelecekle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin çocuk hakları bağlamında eğitim hakkına vurgu yaptıkları ve yaşanan sorunlarda farklı yaşam koşullarını ön plana çıkardıkları görülmüştür. Ayrıca yine tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler eğitim görme konusunda öneride bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, ilkokul, sosyoekonomik durum.

* Bu makale, II. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş biçimidir.

** Prof.Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mgulteki@anadolu.edu.tr

*** Yrd.Doç.Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ogurdogan@anadolu.edu.tr

**** Arş. Gör. Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, nlgoz@anadolu.edu.tr

WE HAVE OUR RIGHTS: CHILDREN'S RIGHTS FROM THEIR PERSPECTIVE

Abstract

Children's rights are the rights that children have starting from birth and take them under protection. The implementation of these rights is closely related to children's knowing about their rights. Besides, children's rights are affected by variables such as age, gender and socioeconomic level. In this regard, the aim of this study was to examine the perceptions of children in different socioeconomic levels on their rights based on their written statements. The study was conducted using qualitative research method. Maximum variation sampling was employed. The study was carried out in schools located in regions in low, middle and high socioeconomic level to reflect students' variation with the participation of 91 students. The data were gathered through documentary analysis, and content analysis technique was used to analyze the data. The findings were presented based on the socioeconomic levels. The themes revealed in the study were perceptions related to children, perceptions related to children's rights, problems regarding children's rights, and solutions. In the study, it was observed that the students associated children with the future. The students in all socioeconomic levels emphasized the right to education in the context of children's rights, and highlighted different life conditions in the problems experienced. In addition, all students offered suggestions related to education.

Keywords: *Children rights, elementary school, socioeconomic level.*

1. GİRİŞ

Toplumların geleceğinin şekillenmesinde rol oynayan ve toplumları ileri taşımada sorumlulukları olan çocukların topluma etkin katılımlarının sağlanması için fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak kimi gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Bu gereklilikten hareketle, çocukların sözü edilen gereksinimlerinin karşılanmasını ve onların korunmasını sağlayan hakları bulunmaktadır.

Çocukların kendilerinden başka bireylere gereksinim duymaları onların bazı haklara sahip olmasını gerektirmekte ve bu haklar çocukların gereksinimlerini

karşılayabilecek durumda olan herkesin üzerinde bir yükümlülük oluşturmaktadır. Çocuklara bu hakların tanınması onların bakıma muhtaç olduğuna ve kendi kendine yetmediğine ilişkin algıyı pekiştirmektedir (Kuyurtar, 2006).

Çocuk hakları, çocukların özel durumlarını dikkate alarak bir takım yükümlülük ve sorumlulukları içeren haklardır (Aktürk, 2006). Başka bir ifadeyle çocuk hakları, çocuğun insan olması; aynı zamanda bakıma ve özene gereksinim duyması nedeniyle sahip olduğu ve bütün çocuklara tanınması gereken haklar listesidir (Akyüz, 2012). Çocuk hakları, dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu yasal ya da ahlaki olarak; eğitim, sağlık, yaşama, barınma; fiziksel, psikolojik ya da cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının tümünü birden tanımlamakta işe koşulan evrensel bir kavramdır. Geniş anlamda bu kavramın toplumsal, felsefî, ahlâkî ve hukuksal boyutları bulunmaktadır (Dağ, Doğan, Sazak, Kaçar, Yılmaz, Doğan ve Arıca, 2015; Öz Akar, 2013). Çocuk hakları toplumsal ve bireysel özgürleşmenin; başka bir deyişle insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuklukta verilen özgürlüğe dayalı eğitim, gelecekteki özgürlükçü yaşamla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla çocuk hakları çağın gereksinimlerine paralel olarak geliştirilmelidir (Fazlıoğlu, 2007). Ayrıca birey olarak çocuğun gerek temel hak ve özgürlüklerden gerekse sosyal ve ekonomik haklardan yararlandırılması çocuk politikalarının geliştirilmesine ve uygulanmasına yol gösterici olacaktır (Göz ve Demir, 2014). Çocukların bu haklarını bilmesi, öğrenmesi ve kullanması ise onların gelecekte topluma etkin vatandaşlar olarak katılmalarını sağlayacaktır.

Çocuk hakları bağlamında iki önemli konu bulunmaktadır. Bunlardan biri, ailelerin ve okulların çocuklar üzerinde ilgi ve haklarının bulunması, diğeri ise onların bu hakları eyleme dönüştürmelerinde etkili olmalarıdır (Akengin, 2008). Bu bağlamda çocuk haklarının işlevsel olması, toplumun önemli bir parçası olan

çocuğun aile ve toplum içindeki yerini düzenleyen hukuk kurallarının uygulanmasına da bağlıdır. Aynı zamanda çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimi ile ilgili önlemlerin alınması, çocuk hakları ile yakından ilişkilidir (Kaya, 2011). Çocukların da yetişkinler gibi haklara sahip olması Birleşmiş Milletler tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi ile garanti altına alınmıştır. Sözleşmenin ayrımcılığın önlenmesi, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması konularında ilkeleri bulunmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesini Türkiye 1990 yılında Çocuklar için Dünya Zirvesi'nde imzalamıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel amacı, çocukları korumak ve dolayısıyla çocuk haklarının dünya çapında yaygınlaşmasını sağlamaktır. Çocuk Hakları Sözleşmesiyle birlikte tüm dünya çocuk hakları konusunda hızla bilinçlenmeye başlamıştır. Bu sözleşme günümüzde en fazla kabul gören sözleşme olmuştur. Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesinin önsözünde çocuğun bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için mutluluk, sevgi, anlayış sağlayan bir aile ortamında barış, hoşgörü, özgürlük, eşitlik değerleriyle yetiştirilmesi önemli görülmüştür. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 42. maddesinde de "Taraflar devletler sözleşme ilke ve hükümlerinin, uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt eder" ifadesiyle taraf olan ülkeleri çocukların bu hakları tanımalarına, onların bu hakları kullanacağı ortamlar hazırlamalarına ve onları haklarını öğretmelerine ilişkin sorumlu tutmuştur. Çocukların haklarından yararlanma yeteneğinin gelişmesi, bilgi sahibi olması ve sorumlu bireyler olarak yetişmesi, alacakları eğitimle yakından ilgilidir. Bu eğitimi ise insan hakları ve demokrasi eğitimi bağlamında çocukluk döneminde almaları son derece önemlidir (Aktürk, 2006; Ersoy, 2011; Gömleksiz, Kilimci, Vural, Demir, Koçoğlu-Meek ve Erdal, 2008; Göynüklü, 2012). Bu nedenle erken yaşlarda çocukların haklarını tanımalarına, kullanmalarına ve toplumda etkin olmalarına yönelik eğitim verilmelidir. Bu

eğitim, çocuk haklarının farklı disiplinlerde ele alınmasının yanı sıra derslerde çocukların etkin olacağı tartışma, rol oynama, drama, slogan üretme, kompozisyon yazma gibi çeşitli etkinliklerle verilebilir.

Çocuk hakları ve çocuk hakları eğitiminin önem kazanması ve özellikle Birleşmiş Milletlerin çocuk haklarını onaylaması nedeniyle toplumların çocukları kendi haklarına sahip olan insanlar olarak tanımalarına olanak sağlamıştır. Bu bağlamda, çocukların çocuk haklarını nasıl algıladıklarına ve içerik olarak çocuk haklarının rolüne ilişkin çalışmalara gereksinim duyulmuştur (Khoury-Kassabri, Haj-Yahia ve Ben-Arieh, 2006).

Son yıllarda çocuk haklarına ilişkin gelişimsel odaklı çalışmaların sayısı artış göstermiştir. Araştırmacılar çocuk ve ergenlerin haklarına ilişkin algılarını daha yoğunlukla ele almaya başlamışlardır (Ataman, 2015). Ancak çocuk haklarının kapsamlı ve uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınmış olmasına rağmen bu konuda dünya çapında istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Bu bağlamda hakların kâğıt üzerinde kalmaması için çocuklar, aileler, öğretmenler gibi tüm paydaşlara da çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir (Dağ ve diğerleri, 2015). Bu farkındalığın oluşturulmasında yapılan çalışmalar önem taşımaktadır. Yurt dışında çocuk haklarına ilişkin olarak sosyoekonomik düzeylerini dikkate alarak çocukların çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak (Melton, 1980), kültürler arası çocuk haklarını karşılaştırmak (Melton ve Limber, 1999; akt: Ruck, Keating, Abramovitch ve Koegl 1998), çocukların hakları konusunda bildiklerini ortaya koymak (Ruck ve diğerleri, 1998), öğrencilerin evde ve okuldaki hakları konusundaki algılarını belirlemek (Tereseviciene ve Jonyniene, 2001), çocukların haklarına karşı tutumlarını incelemek (Cherney ve Perry, 1996), çocuk hakları eğitiminin etkisini ortaya koymak (Covell ve Howe, 1999), sokak çocuklarının sosyoekonomik durumlarını incelemek (Hossian ve Allam, 2016), Musevi ve Filistinli yetişkinlerin çocuk haklarına yaklaşımlarını

karşılaştırmak (Khoury-Kassabri, Haj-Yahia ve Ben-Arieh, 2006) amaçlanmıştır. Türkiye’de ise çocuk hakları konusunda yapılan çalışmaların çocuk hakları konusunda öğretmen adayları tarafından hazırlanan panoları tanıtmak (Bilir Seyhan ve Arslan Cansever, 2015), öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve yöneticilerin çocuk haklarına ve öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemek (Kutluca Canbulat ve Argon, 2012; Fazlıoğlu, 2007; Kaya, 2011; Neslitürk ve Ersoy, 2007; Kor, 2013; Uçuş, 2009) ve yönetici ile öğretmenlerin davranışlarını çocuk hakları bağlamında incelemek (Gömlüksiz ve diğerleri, 2008) biçiminde olduğu görülmüştür. Ayrıca ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin çocuk haklarına etkisini (Yurtsever Kılıçgün ve Oktay, 2013) ve annelerin çocuk haklarına karşı tutumlarını ortaya koymak (Kızılırmak ve Ersoy, 2015), Türkiye ve Kuzey Kıbrıs’taki çocukların çocuk haklarına ilişkin algılarını karşılaştırmak (Akengin, 2008), ilköğretim programlarında çocuk haklarını ele almak (Özdemir Uluç, 2008) ve programları farklı ülkelerle karşılaştırmak (Merey, 2012), farklı sosyoekonomik düzeye sahip çocukların haklarına, haklarını öğrendikleri kaynaklara ve sorunlarına ilişkin görüşlerini belirlemek (Ersoy, 2011) biçiminde de çalışmalar yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde; çocuk doğurma, çocuk yetiştirme ve çocuğa verilen değerın sosyokültürel yapıya göre farklılık gösterdiği (Iman ve Soroush, 2007) ve yetersiz yaşam koşullarında yaşayan çocukların haklarının ihmal edildiği (UNICEF, 2012) düşünüldüğünde araştırmalar yapılırken yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, etnik köken, ülkenin toplumsal bağlamı gibi farklı etmenlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Ataman, 2015). Bu bağlamda araştırma farklı sosyoekonomik düzeylerde çocuk haklarının ortaya konulması gereksiniminden kaynaklanmıştır. Araştırmanın farklı sosyoekonomik düzeylerde yer alan çocuklarla çocuk haklarının öğretimi ile ilgili yapılacak uygulamalara ışık tutması beklenmektedir. Ayrıca araştırmanın elde edilen derinlemesine görüşlerle alanyazına çocuk hakları konusunda katkı

sağlayacağı umulmaktadır. Buna ek olarak çocukların haklarına ilişkin algılarının kendi ifadeleri ile ortaya konulması onların hakları konusunda ne bildiklerini belirlemek açısından önemli görülmüştür.

Bu araştırmada farklı sosyoekonomik düzeylerden gelen çocukların çocuk haklarına ilişkin algılarını onların kendi yazılı ifadeleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel araştırmada şemsiye bir kavram olarak kullanılan yorumlayıcı araştırma desenindedir. Bu türdeki araştırmalar bireylerin deneyimlerini nasıl yorumladıkları, bu deneyimlerine yükledikleri anlamları ve bunları nasıl yapılandırdıklarını ele almaktadır (Merriam, 2002). Bu bağlamda, araştırmada çocukların çocuk haklarına ilişkin algıları kendi yazılı ifadeleriyle ayrıntılı olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Katılımcılar

Araştırmada katılımcıların seçiminde maksimum çeşitlilik örneklemeinden yararlanılmıştır. Bu örnekleme türünde belirli çeşitlilik yelpazesinden durumların seçilmesi önemlidir. Çünkü amaç küçük bir örneklem grubuyla probleme ilişkin bireylerin çeşitliliğini en üst derecede yansıtmaktır (Yalçınoğlu, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda, araştırma katılan öğrencilerin çeşitliliğini yansıtmak amacıyla alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki okullarda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya alt sosyoekonomik düzeyden 32, orta sosyoekonomik düzeyden 27 ve üst sosyoekonomik düzeyden 32 olmak üzere toplam 91 4. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcı Özellikleri

	Alt	Orta	Üst	Toplam
Cinsiyet				
Kız	16	12	14	42
Erkek	16	15	18	49
Kardeş sayısı				
1	3	4	12	19
2	15	19	18	52
3	6	4	1	11
4	6		1	7
5	1			1
6	1			1
Kaçıncı çocuk olduğu				
1.	14	12	20	46
2.	9	14	11	34
3.	7	1		8
4.	2		1	3
Annenin öğrenim durumu				
İlkokul	17	2		19
Ortaokul	7	10	2	19
Lise	6	11	10	27
Üniversite	2	4	16	22
Yüksek lisans			1	1
Doktora			3	3
Babanın öğrenim durumu				
İlkokul	8	1		9
Ortaokul	8	9	2	19
Lise	10	10	5	25
Üniversite	5	7	18	30
Yüksek lisans			2	2
Doktora			5	5
Hayatta değil	1			1
Gelir düzeyi				
0-500 TL	3			3
501-1000 TL	9	2		5
1001-1500 TL	10	5		15
1501-2000 TL	4	11		15
2001-2500 TL	3	3	3	9
2501 TL ve yukarısı	3	6	29	38
			Toplam	91

Tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin 42'si kız ve 49'u erkektir. Öğrencilerin çoğunluğu iki kardeşken, ailede ilk çocuk olma özelliği taşımaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin çoğunluğu lise mezunuyken, babaların çoğunluğu ise üniversite mezunudur. Ailelerin çoğunluğu 2501 TL ve yukarısı gelire sahiptir. Gelir düzeyine sosyoekonomik bağlamda bakıldığında ise alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çoğunluğu 1001-1500 TL gelire sahipken, orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çoğunluğu 1501-2000 TL gelire sahiptir. Üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin 29'unun geliri 2501 TL üzerindedir.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasında nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman, resmi kayıtlar, mektuplar, gazeteler, şiirler, şarkılar, ortak kayıtlar gibi belgeleri içermektedir (Turan ve Özen, 2013). Bu araştırmada kişisel dokümanlardan yararlanılarak öğrencilerin yazdıkları metinler kullanılmıştır.

Araştırmada öncelikle öğrencilere araştırmanın amacı açıklanmış ve öğrencilerden çocuk haklarına ilişkin düşüncelerini ortaya koymaları istenmiştir. Öğrencilerin düşüncelerini yazmalarında metin türü sınırlandırılmasına gidilmemiş, onların düşüncelerini gerek öykü, gerek şiir, gerekse mektup vb. yollarla anlatmaları sağlanmıştır.

Araştırmanın verileri içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirilmektedir. Daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır (Silverman, 2001; Akt: Özdemir, 2010). Araştırmada bu kapsamda veriler analiz edilmiş, temalar oluşturulmuş ve temaların içine girebilecek kodlar belirlenmiştir. Daha sonra bu kodlar sayılmıştır. Araştırmada

elde edilen bu temalar ve kodlar birbiri ile ilişkilendirilerek ve sosyoekonomik düzeylere göre karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Elde edilen tema ve kodlamalar sosyoekonomik düzeylere göre şekillerle sunulmuştur. Araştırmada elde edilen kodların frekansları da tablolarla verilmiştir. Böylece sosyoekonomik düzeylere göre karşılaştırmalar somut olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca öğrencilere sosyoekonomik düzeylerine göre numaralar (A1, O8, Ü12 gibi) verilerek doğrudan alıntılar yapılmıştır.

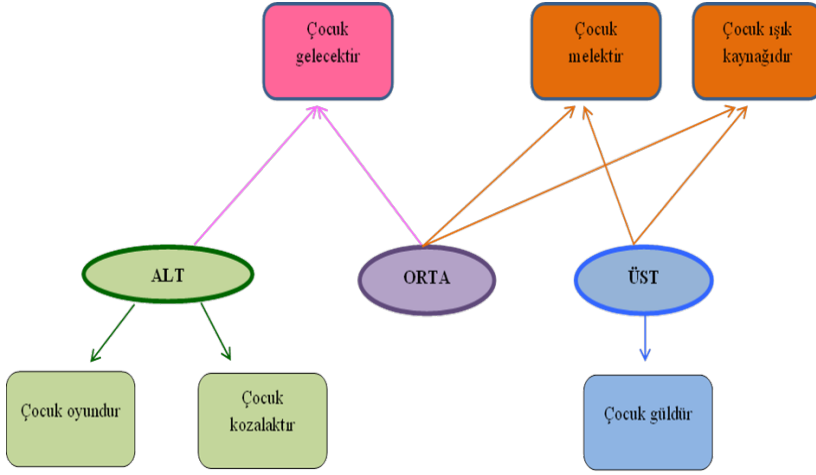
Araştırmada veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz etmiştir. Analizler sonucunda araştırmacılar bir araya gelmiş, farklı olan kodlamalarda tartışmalarda bulunarak kodlamalar düzenlenmiştir. Ayrıca analizin son aşamasında elde edilen temalar, kodlamalar ve bunlara ilişkin alıntılar alan uzmanına gösterilmiştir. Alan uzmanın da görüşleri doğrultusunda temalara son biçimi verilmiştir.

3. BULGULAR ve YORUM

Araştırmadan elde edilen veriler çocukların çocuk kavramına ilişkin algıları, çocuk haklarının içeriğine ilişkin algıları, çocuk haklarına ilişkin yaşanan sorunlar ve çocuk haklarına ilişkin yaşanan sorunlara çözüm önerileri başlıkları altında ele alınmıştır.

3.1. Çocuk Kavramına İlişkin Algılar

Araştırmada öğrenciler oluşturdukları metinlerde çocuğa ilişkin algılarını da ortaya koymuşlardır. Buna göre öğrencilerin çocuğa ilişkin algıları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çocuğa İlişkin Algılar

Şekilde görüldüğü gibi, alt sosyoekonomik (ASE) düzeydeki öğrenciler çocuğu oyun ve kozalakla açıklarken, üst sosyoekonomik (ÜSE) düzeydeki öğrenciler gülle açıklamışlardır. Alt ve orta sosyoekonomik (OSE) düzeydeki öğrenciler ortak olarak çocuğu gelecekle ilişkilendirirken, OSE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler çocuğu ortak olarak melek ve ışık kaynağı ile ilişkilendirmişlerdir. Bu durumda öğrencilerin çocuğa ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koyduğu söylenebilir. Ayrıca yalnızca OSE düzeydeki öğrencilerin ifade ettiği bir metafor bulunmamaktadır. OSE düzeydeki öğrencilerin görüşleri ASE ve ÜSE düzeydeki öğrencilerle benzerlik göstermiştir. Öğrencilerin çocuğa ilişkin algılarının frekansları Tablo 2’de gösterilmiştir.

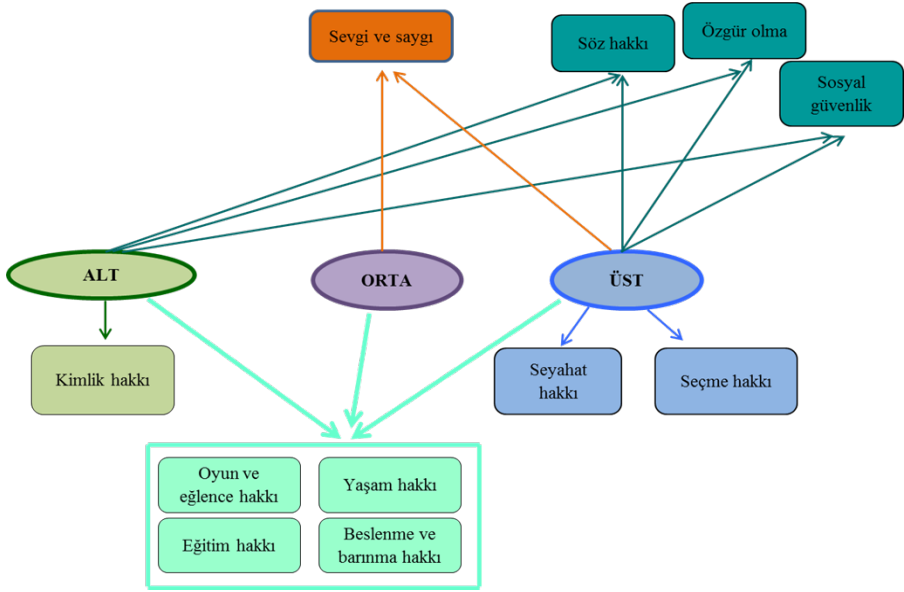
Tablo 2. Sosyoekonomik Düzeye Göre Öğrencilerin Çocuğa İlişkin Algılarının Frekansları

Çocuğa ilişkin algı	f			Toplam
	ASE	OSE	ÜSE	
Çocuklar geleceğinizdir.	4	1		5
Çocuklar oyundur	1			1
Çocuklar kozalaktır	1			1
Çocuk melektir		1	2	3
Çocuk ışık kaynağıdır		1	1	2
Çocuk güldür			1	1

Tabloda görüldüğü gibi, ÜSE düzeyde yalnızca bir öğrenci çocuğa ilişkin algısını gül metaforu ile açıklamıştır. Öğrenci buna ilişkin olarak görüşünü “*Çocuk bir gül gibidir, onları koruyun, onları kırmayın, üzerlerine basmayın (Ü9)*” biçiminde ifade ederek korunma gereksinimine de vurgu yapmıştır. Öğrenciler çocuğa ilişkin algılarını en fazla gelecek bağlamında açıklamışlardır. Buna ilişkin olarak öğrencilerden biri “*...Bugünün küçükleri yarının büyükleri. Biz ne öğrendiysek sizden öğrendik. İyisini de kötüsünü de. Gelecek nesilleri nasıl bulmak istiyorsanız bizi de öyle eğitin ve yetiştirin. Biz geleceğiz (O21)*” biçiminde görüşünü açıklarken, diğeri görüşünü “*Büyük önder Atatürk ne demiş bugünün küçüğü yarının büyüğü demiştir (A12)*” biçiminde açıklamıştır. Öğrencilerin çocuğa gelecekle ilişkilendirmelerinde farklı sosyoekonomik düzeye sahip olmalarına rağmen aynı özlü sözden yararlandıkları ve gelecek için çocuklara önem verilmesi gerektiğini vurguladıkları görülmüştür. Buna göre ASE düzeydeki öğrencilerin çocuğa ilişkin algılarında geleceğin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

3.2. Çocuk Haklarının İçeriğine İlişkin Algılar

Öğrenciler çocuk haklarının içeriğine ilişkin olarak kendi düşüncelerini oluşturdukları metinler aracılığıyla ifade etmişlerdir. Buna göre öğrencilerin çocuk haklarının içeriğine ilişkin algıları Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Çocuk Haklarının İçeriğine İlişkin Algılar

Şekilde görüldüğü gibi, ASE düzeydeki öğrenciler çocuk haklarını kimlik hakkı ile açıklarken, ÜSE düzeydeki öğrenciler seyahat ve seçme hakkı ile açıklamışlardır. OSE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler ortak biçimde sevgi ve saygıya vurgu yaparken, ASE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler ortak biçimde söz hakkı, özgür olma ve sosyal güvenliğe vurgu yapmışlardır. Ayrıca tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler oyun ve eğlenme hakkı, yaşam hakkı, eğitim hakkı, beslenme ve barınma hakkını çocuk hakları kapsamında ele almışlardır. Çocuğa ilişkin algılara benzer biçimde yalnızca OSE düzeye sahip öğrenciler tarafından belirtilen çocuk hakkı bulunmamaktadır. Bu kapsamda, çocuk haklarının içeriğine ilişkin sosyoekonomik düzeylere göre algılar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sosyoekonomik Düzeye Göre Öğrencilerin Çocuk Haklarının İçeriğine İlişkin Algılarının Frekansları

Çocuk haklarının içeriği	f			
	ASE	OSE	ÜSE	Toplam
Söz hakkı	2		4	6
Oyun ve eğlenme hakkı	1	5	10	16
Sevgi ve saygı		3	2	5
Yaşam hakkı	3	2	3	8
Eğitim hakkı	5	7	8	20
Seyahat hakkı			4	4
Beslenme ve barınma	2	1	2	5
Özgür olma	4		3	7
Sosyal güvenlik	1		1	2
Seçme hakkı			1	1
Kimlik hakkı	6			6

Tabloda görüldüğü gibi, yalnızca ASE düzeydeki öğrenciler kimlik hakkını belirtmiştir. Buna göre öğrencilerden biri kimlik hakkına ilişkin görüşünü “...*Doğduğunda kimlik yaptırılım. Onların da kimlik hakkı vardır (A29)*” biçiminde açıklarken, bir diğeri “*Bizim de nüfus cüzdanımız olmalı, onlarla mutlu oluruz (A27)*” biçiminde açıklamıştır. ASE düzeydeki öğrencilerin kimlik hakkını açıklarken kimlik belgesini ele aldığı görülmüştür. Yalnızca ÜSE düzeydeki öğrenciler seçme hakkı ve seyahat hakkını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak yalnızca ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından en fazla belirtilen seyahat hakkıyla ilgili öğrencilerden biri görüşünü “*Seyahat etme hakkı çocukların kültürlerini artırmak için olmalıdır (Ü12)*” biçiminde ifade ederken, diğeri görüşünü “*Haklarımızdan biri gezme hakkıdır, herkesi tanırız, görürüz, ama bu kısıtlı, bazı çocuklar yılda bir kere gezebiliyor (Ü29)*” biçiminde ifade etmiştir. Seyahat etmeye ilişkin olarak öğrencilerin bunun farklı kültürleri tanımak için önemli olduğuna; ancak çocukların bu hakka eşit olarak sahip olmadığına ilişkin görüş belirttikleri söylenebilir. Yine yalnızca ÜSE düzeydeki çocukların seyahat hakkına değinmesi onların maddi koşullarının iyi olması ile ilişkilendirilebilir. ASE ve ÜSE düzeydeki öğrencilerin en fazla ele aldığı söz hakkı ve özgür olmaya ilişkin olarak

öğrencilerden biri görüşünü *“Bence çocuk hakkı çocukların özgür yaşamasını, görüşlerinin alınmasını çocuk haklarına girer. Yani büyükler bizim görüşlerimizi dikkate almaları gerekir (Ü20)”* biçiminde açıklarken, diğeri görüşünü *“Çocuklar özgür olmalıdır, hakkı olmalıdır, büyükler onların sözlerini önemsemelidir (A15)”* biçiminde açıklamıştır. Buna çocukların özgürlük ve söz hakkını büyüklerin davranışlarına bağladıkları söylenebilir. OSE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından ele alınan sevgi ve saygıya ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Onları sevmeli, saymalı (Ü18)”* biçiminde açıklamıştır. Bir diğeri öğrenci ise bu konudaki görüşünü yazdığı şu şiirle ele almıştır: *“Çocukları sevip saymalı,/Hiçbirini ayırmamalı/Çocuk demek, Sevgi demek (O8)”*

Tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin olarak en fazla belirttiği eğitim hakkıyla ilgili öğrencilerden biri görüşünü *“Çocuklar eğitim almak ister, eğitim onları başarıya sürükler, başarısız çocuk Türkiye’yi nasıl büyütecek (Ü22)”* biçiminde açıklarken bir diğeri *“Eğer çocuklar eğitim görmezlerse gelecekte meslek sahibi olamazlar (O10)”* biçiminde açıklamıştır. ASE düzeydeki bir öğrenci ise eğitime ilişkin görüşünü yazdığı akrostiş biçimindeki şu şiirle açıklamıştır:

“Çocuklarında hakkı var/ Okula gitmeleri lazım/ Canlarını yakmayın çocukların/ Umursayın eğitim haklarını/ Kırmayın kalplerini (A19)”

Eğitim hakkına ilişkin olarak ÜSE ve OSE düzeydeki öğrencilerin eğitim olarak iyi bir geleceğe sahip olacaklarına vurgu yaptıkları söylenebilir. ASE düzeydeki öğrencilerin ise eğitim hakkını gelecekleri ile ilişkilendirmeden yalnızca okula gitmekle sınırlandırdıkları ifade edilebilir. Ayrıca eğitim hakkına en fazla ÜSE düzeydeki öğrencilerin değindiği görülmüştür. Yine tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler tarafından ele alınan oyun hakkına ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü benzetim yararlanarak *“Mesela bir hamburger nasıl*

ketçap ve mayonezsiz olmuyorsa çocuğun hayatı da oyunsuz olmaz (Ü5)” biçiminde açıklamıştır. Oyun ve eğlenme hakkının ise en çok ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından ele alındığı görülmüştür. Tüm sosyoekonomik düzeyler tarafından ortak olarak belirtilen beslenme ve barınma hakkına ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü şu şiirle açıklamıştır:

“Çocuk haklarını unutmayın/ Evsiz olanları barındırın/ Ah! çocuklar aç kalsın/ Çocukluğunu haklarıyla yaşasın (Ü1)”

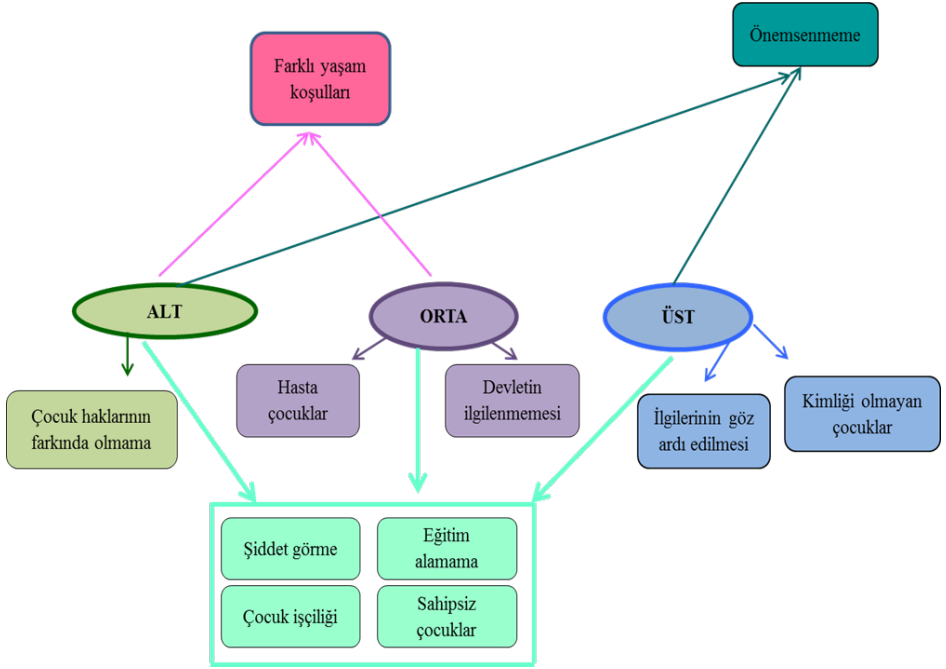
ÜSE düzeydeki bir öğrencinin beslenme ve barınmayı çocukların haklarıyla yaşaması gerektiğini vurgulayarak ifade ettiği söylenebilir. ÜSE düzeydeki öğrencilerden birinin ise yazdığı şiirle çocuk haklarını şöyle belirttiği görülmüştür:

“Çocuk hakları önemlidir/ Olmaz umursamamak/Git özgürlüğe koş/ Seyahat et, eğitim gör,/Düşünceni söyle, beslen, yaşa,/Ne duruyorsun yerinde /Koş özgürlüğüne (Ü17)”

ÜSE düzeydeki öğrencinin yazdığı şiirde çocuk haklarının içeriğinde ele alınan birçok hakkı ele aldığı görülmüştür. Öğrencinin şiirinde özgür olma, seyahat etme, eğitim, söz hakkı, beslenme ve barınma, yaşama hakkını özgürlüğü vurgulayarak ifade ettiği söylenebilir.

3.3. Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunlar

Öğrenciler oluşturdukları metinlerde çocuk haklarına ilişkin bir takım sorunlar yaşandığını da ifade etmişlerdir. Buna göre çocuk haklarına ilişkin yaşanan sorunlar Şekil 3’te gösterilmiştir:

Şekil 3. Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunlar

Şekilde görüldüğü gibi, ASE düzeydeki öğrenciler yaşanan sorunlardan çocuk haklarının farkında olmamaya dikkat çekerken, OSE düzeydeki öğrenciler hasta çocuklar ve devletin ilgilenmemesine dikkat çekmiş, ÜSE düzeydeki öğrenciler ise ilgilerinin göz ardı edilmemesi ve kimliği olmayan çocuklara vurgu yapmışlardır. Çocuk hakları kapsamında kimlik hakkını ASE düzeydeki öğrenciler belirtirken, ÜSE düzeydeki öğrenciler ise kimliksiz çocukları sorun olarak belirtmişlerdir. ASE ve OSE düzeydeki öğrenciler ortak olarak farklı yaşam koşullarını vurgularken, ÜSE ve ASE düzeydeki öğrenciler ortak olarak önemsenmemeyi vurgulamışlardır. Buna göre yaşanan sorunların sosyoekonomik düzeylere göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Sosyoekonomik Düzeye Göre Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunların Frekansları

Yaşanan sorunlar	f			
	ASE	OSE	ÜSE	Toplam
Şiddet görme	3	5	4	12
Eğitim alamama	4	1	1	6
Çocuk işçiliği	6	2	4	12
Önemsememe	3		4	7
Sahipsiz çocuklar	4	8	3	15
İlgilerinin göz ardı edilmesi			1	1
Kimliği olmayan çocuk			1	1
Çocuk haklarının farkında olmama	2			2
Hasta çocuklar		1		1
Farklı yaşam koşulları	10	9		19
Devletin ilgilenmemesi		1		1

Tabloda görüldüğü gibi, çocuk haklarının farkında olmama yalnızca ASE düzeyindeki öğrenciler tarafından sorun olarak belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Büyüklerin de hakkı var, ama bazı büyükler sen bilmezsin, sen karışma, seni ilgilendirmez gibi şeyler söylüyorlar, öyle bir durumda büyükler çocuk haklarını fark etmiyorlar (A18)”* biçiminde açıklayarak farkında olmama sorununu çocuklara söz hakkı vermeme ile ilişkilendirmiştir. Yalnızca OSE düzeyindeki birer öğrenci tarafından devletin ilgilenmemesi ve hasta çocuklar bu konuda sorun olarak görülmüştür. Buna göre öğrencilerden biri, devletin ilgilenmemesine ilişkin olarak görüşünü *“Kıyafet giymeyen, karınlarını doyuramayan çocuklar... çocukları kimsesiz bırakan aileler var ama tabii ki devlet bu çocuklarla ilgilenmiyor (O23)”* biçiminde belirtirken, hasta çocuklara ilişkin olarak diğer bir öğrenci görüşünü *“Bütün çocuklar bizimle aynı durumda değil, bazıları çok hasta... (O22)”* biçiminde belirtmiştir. Bu konuda görüşlerini açıklayan bu öğrencilerin devlet ilgisi ve hasta çocuklar sorununu eşitsizliklere vurgu yaparak ele aldıkları söylenebilir. Yalnızca ÜSE düzeyindeki birer öğrenci açısından ilgilerinin göz ardı edilmesi ve kimliği olmayan çocuklar sorun olarak ifade edilmiştir. Buna göre bir öğrenci ilgilerinin önemsenmemesini *“...hep*

matematik ve fene ilgi veriliyor, çocuğun resme ve sanata ilgisi boş veriliyor... (Ü11)" biçiminde okuldaki derslerle ilişkilendirerek açıklamıştır. *"Bazı çocukların nüfus cüzdanları, ekmek paraları bile yok (Ü19)"* biçiminde görüş belirten öğrenci ise kimliksiz çocuklara vurgu yapmıştır. Elde edilen veriler farklı yaşam koşullarının ASE ve OSE düzeydeki öğrenciler tarafından en fazla frekansa sahip sorun olarak ifade edildiğini göstermektedir. Buna ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *"Fakat bazı çocuklar okuyamıyor. Bütün çocuklar bizimle aynı durumda değildir. Suriye'de annesini babasını kaybetmiş birçok çocuk var. Somali'de aç susuz birçok çocuk var (O3)"* biçiminde ifade ederek farklı ülkeleri ele alarak açıklamıştır. ASE düzeydeki bir öğrenci ise bu görüşünü savaşı ifade ederek *"Savaşta ölen çocuklar var, onlar kötü yaşıyorlar (A31)"* biçiminde açıklamıştır. ASE ve ÜSE düzeydeki çocuklar önemsenmemeyi bir sorun olarak görmüşlerdir. Önemsenmeme konusunda ÜSE düzeydeki bir öğrenci görüşünü *"Mesela bana bir şey alıyorduk, bana görüşümü sormadılar, kendi istediklerini aldılar, bana bile olsa önemli görmüyorlar (Ü25)"* biçiminde açıklamıştır. ASE düzeydeki öğrenci ise buna ilişkin olarak *"Çocukların aslında bir sürü hakkı vardır, ama bizi önemsemeyen büyükler var (A5)"* biçiminde ifade etmiştir. Şiddet görme, eğitim alamama, çocuk işçiliği ve sahipsiz çocuklar tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler tarafından sorun olarak görülmüştür. Buna göre, en fazla sahipsiz çocuklar sorun olarak belirtilmiştir. Bu sorunu aynı frekansa sahip şiddet görme ve çocuk işçiliği izlemiştir. Ancak çocuk haklarının içeriğinde en fazla belirtilen eğitim görme iken, eğitim alamama en az belirtilen sorun olmuştur. Sahipsiz çocuklara ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *"Bizim sahip olduğumuz şeylere sahip olamayanlar, yani sokakta yaşayanlar bir ailesi bile olmayanlar var (Ü5)"* biçiminde açıklarken, bir diğeri *"Biz bir keresinde ablamı sınava götürdük o mahallede bazı çocuklar sokakta sahipsiz kimsesiz tek başlarına geziyorlardı (O6)"* biçiminde açıklamış, bir diğeri ise *"Bizim evimiz var, sokakta yaşayanların yok, yiyecek içeceği yok, giyeceği yok (A6)"* biçiminde

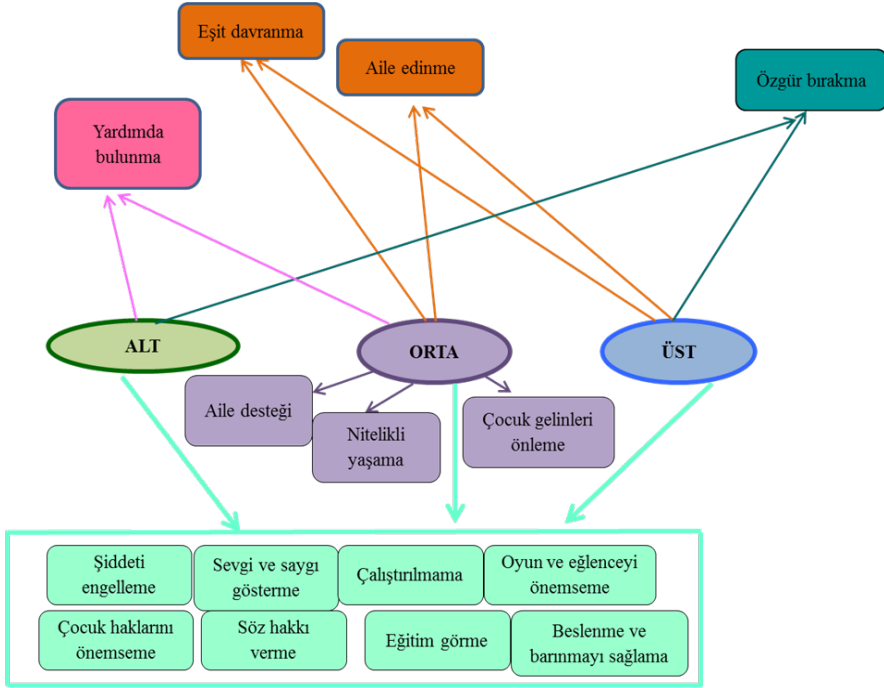
açıklamıştır. Buna ilişkin olarak öğrencilerin farklı ekonomik düzeylerde de olsa sokakta yaşayan çocukları sahipsiz olarak gördükleri ve bunu sorun olarak belirttikleri ortaya çıkmıştır. ÜSE düzeydeki bir öğrenci görüşünü *“Çocukları çalıştıranlar, dövenler var, yapmayın büyükler, soruyorum size bu çocukların suçu ne bitsin artık bu işkence (Ü13)”* biçiminde, OSE düzeydeki bir öğrenci ise *“Bazı çocukların anne, babası dilendiriyor, çalıştırıyor, para bulamadığında da şiddet uyguluyor (O6)”* biçiminde ifade ederek hem çocuk işçiliğine hem de şiddet görmeye değinmiştir. ASE düzeydeki bir öğrenci ise yazdığı şu şiirle çocuk işçiliğini vurgulamıştır:

“Ben bir fakir oğlanım/Sokak sokak dolaşırım/ Mendilimi satarım (A12)”

Bu bağlamda tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin şiddet gören ve çalışan çocukların farkında oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğu bu durumları sorun olarak ele aldıkları ifade edilebilir.

3.4. Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Çocukların çocuk haklarına ilişkin olarak yazdıkları metinlerde çözüm önerilerine de değindikleri ortaya çıkmıştır. Buna göre getirilen çözüm önerileri Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4. Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Şekilde görüldüğü gibi, OSE düzeydeki öğrenciler aile desteği, nitelikli yaşama ve çocuk gelinleri önlemeyi öneri olarak belirtmişlerdir. Yalnızca ASE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından dile getirilen öneri bulunmamaktadır. ASE ve OSE düzeydeki öğrenciler ortak biçimde yardımda bulunmayı öneri olarak ele alırken, ASE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler özgür bırakmayı öneri olarak ele almıştır. OSE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler ise ortak olarak eşit davranma ve aile edinmeyi öneri olarak belirtmişlerdir. Tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler tarafından şiddeti engelleme, sevgi ve saygı gösterme, çalıştırılmama, oyun ve eğlenceyi önemseme, çocuk haklarını önemseme, söz hakkı verme, eğitim görme, beslenme ve barınmayı sağlama ortak olarak belirtilmiştir. Önerilerin sosyoekonomik düzeylere göre frekans dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Çocuk Haklarına İlişkin Yaşanan Sorunlara Yönelik Önerilerinin Frekansları

Yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri	f			Toplam
	ASE	OSE	ÜSE	
Şiddeti engelleme	11	17	4	32
Aile edinme		1	1	2
Sevgi ve saygı gösterme	2	12	4	18
Çalıştırılmama	3	1	4	8
Özgür bırakma	1		2	3
Oyun ve eğlenceyi önemseme	2	5	2	9
Beslenme ve barınmayı sağlama	2	8	3	13
Eğitim görme	7	19	3	29
Eşit davranma		5	2	7
Söz hakkı verme	1	1	3	5
Çocuk haklarını önemseme	9	4	1	14
Aile desteği		4		4
Çocuk gelinleri önleme		1		1
Yardımda bulunma	1	7		8
Nitelikli yaşama		4		4

Tabloda görüldüğü gibi, OSE düzeydeki öğrenciler en fazla öneri olarak aile desteği ve nitelikli yaşamaya değinmişlerdir. Bu öneriyi yalnızca bir öğrencinin belirttiği çocuk gelinleri önleme izlemiştir. Aile desteğini öğrencilerden biri *“Aileler çocukları ile birlikte siyaset konuşabilirler, özel bakımlarını karşılayabilirler, onlarla film izleyebilirler, sağlıklarının iyi durumda olmalarını sağlamalılar, özel isteklerini karşılamamalılar... (O15)”* biçiminde açıklayarak birlikte yapılabilecek etkinliklere ve temel gereksinimlerine vurgu yapmışlardır. Nitelikli yaşama ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Çocuklar için ellerinden geleni yapıp iyi yaşamaları sağlanmalıdır (O5)”* biçiminde belirterek ailelerin çaba göstermesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocuk gelinleri önlemeye ilişkin olarak ise öğrencilerden biri *“Çocuklar para için küçük yaşta evlendirilmemeli, korunmalı (O21)”* biçiminde maddi duruma vurgu yaparak çocukların korunması gerektiğini belirtmiştir. ASE ve OSE düzeydeki öğrencilerin ortak olarak belirttiği, yardımda bulunma önerisini en fazla OSE düzeydeki

öğrenciler vurgulamıştır. Buna göre öğrencilerden biri yardımda bulunmaya ilişkin görüşünü *“Kimsesiz çocuklara elimizden geldiğince giderlerini karşılamak, depremzede çocuklara yeme, içme giderlerine yardım etmek gerekir (O8)”* biçiminde muhtaç çocuklara yardımla ilişkilendirerek ifade etmiştir. ASE düzeydeki öğrenci ise yardımda bulunmayı yazdığı şu şiirle açıklamıştır: *“Siz onlara ederseniz yardım/ Gün gelir bir gün/ Onlar da eder size yardım/ Lütfen unutmayalım (A7)”*

OSE ve ÜSE düzeydeki öğrenciler ortak olarak eşit davranma ve aile edinmeyi öneri olarak ifade etmişlerdir. Bunlardan en fazla önerilen eşit davranmaya ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Zengin fakir arasında ayırım yapılmamalı, çocuklara ne olur eşit davranılmalı (O26)”* biçiminde açıklayarak maddi eşitsizliğe vurgu yapmıştır. Aile edinmeye ilişkin olarak ise öğrencilerden biri görüşünü *“Kimine saygı duymalı, kimine sevgi. Artık onların da ailesi olsun ben gibi (Ü6)”* biçiminde empati kurarak açıklamıştır. ASE ve ÜSE düzeydeki öğrencilerin ortak olarak belirttiği özgür bırakmaya ilişkin olarak öğrencilerden biri *“Çocuklar bence özgür olmalı, işte çocuk bu (Ü10)”* biçiminde açıklamıştır. Tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler tarafından ortak olarak şiddeti engelleme, sevgi ve saygı gösterme, çalıştırılmama, oyun ve eğlenceyi önemseme, çocuk haklarını önemseme, söz hakkı verme, eğitim görme, beslenme ve barınmayı sağlama öneri olarak belirtilmiştir. Bunlardan en fazla frekansa sahip öneri şiddeti engelleme olmuştur. Bunu eğitim görme, sevgi ve saygı gösterme, çocuk haklarını önemseme, beslenme ve barınmayı sağlama izlemiştir. OSE düzeydeki öğrencilerin şiddeti engellemeyi daha fazla öneri olarak belirttikleri görülmüştür. Buna göre şiddeti engellemeye yönelik olarak OSE düzeydeki öğrencilerden biri görüşünü şu şiirle açıklamıştır:

Çocuklara el kalkmamalı / Onlar daha çok küçük/ Onlara iyi bakmalıyız / Onlar dünyanın en güzel şeyi (O6)”

ASE düzeydeki öğrencilerden biri ise görüşünü şu dörtlülle açıklamıştır:

“Çocukları dövmeyin,/ Onları dilendirmeyin,/ Kızmayın/ Bir de bağırmanın (A9)”

Öğrencilerin şiirlerinde çocukların şiddet görmemesi gerektiğine değindiği görülmüştür. Yine en fazla OSE düzeye sahip öğrencilerin vurguladığı eğitim görmeye ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Çocukların hepsi eğitim görmeli, onlar için önemli (O9)”* biçiminde açıklarken, ASE düzeydeki bir öğrenci akrostiş yaparak şöyle açıklamıştır:

“Çocuklara iyi bakın /Okusunlar bilgili olsunlar /Cahil olmasınlar /Uslu olsunlar /Kızmayın çocuklara (A24)”

Öğrencilerin önerilerinde eğitim görmeden sonra en fazla sevgi ve saygı gösterme yer almıştır. Buna ilişkin olarak öğrencilerden biri görüşünü *“Yetişkinler, lütfen çocuklarınızı sevin ve önemseyin (Ü7)”* biçiminde açıklarken, diğeri *“Çocuk deyince aklıma sevgi ve saygı geliyor, çocuk sevilmeli (O8)”* biçiminde açıklamıştır. Başka bir öğrenci ise *“Çocukları sevelim, onlarla bağımızı koparmayalım, onları önemseyelim (A18)”* biçiminde açıklamıştır. Buna göre tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin çocukların sevilmesi ve önemsenmesi gerektiğini vurguladıkları söylenebilir. Buna göre tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin belirttikleri sorunlara ilişkin eğitim, sevgi ve saygıyı vurgulayarak çözüm ürettikleri ifade edilebilir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda öğrencilerin çocuğu gelecek, oyun, kozalak, melek, ışık kaynağı ve gül ile ilişkilendirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda daha çok ASE ve OSE düzeydeki öğrencilerin belirttiği gelecek, öğrenciler tarafından en çok tekrarlanan kavram olmuştur. Bunu ise ÜSE ve OSE düzeydeki öğrencilerin belirttiği melek kavramı izlemiştir. Çocukların yaşamıyla en yakından ilgili olan

oyun kavramı ise yalnızca ASE düzeydeki öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin çocuk algısını açıklarken genellikle metafor kullandıkları ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin olarak çocuk kavramını metaforla ortaya koyan üniversite öğrencileri, öğretmenler ve ebeveynlerle yapılan çalışmalarda da çocuğun melek, gül, gelecekle ilişkilendirildiği (Pesen, 2015; Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu, 2013; Akıncı Demirbaş, 2015) görülmüştür. Buna ilişkin olarak yapılan bu çalışmaların yaş grubu farklı olsa da çocuk kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforların bu çalışma ile örtüştüğü söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler çocuk hakları bağlamında en fazla eğitim hakkına daha sonra ise oyun ve eğlenme hakkına değinmişlerdir. Covell ve Howe (1999) tarafından öğrencilerle yapılan çalışmada ise en fazla korunma hakkına değinilmiştir. Covell ve Howe (1999) tarafından yapılan çalışmada eğitim hakkı, oyun ve eğlenme hakkı daha sonraki sıralarda ifade edilmiştir. Kaya (2011) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmada ise çocuğun en önemli hakkı yaşam hakkı olarak görülmüş, eğitim hakkı en az belirtilen hak olmuştur. Bu çalışmada çocuklar tarafından eğitim hakkının, Covell ve Howe (1999) tarafından yapılan çalışmada korunma hakkının, Kaya (2011) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları tarafından yaşam hakkının vurgulanmasının nedeni kişilerin yaşamları boyunca elde ettikleri deneyimlerin bir sonucu olabilir. Ersoy (2011) tarafından yapılan çalışmada da öğrenciler en fazla eğitim hakkı, oyun ve eğlenme hakkına değindiği için Ersoy'un (2011) çalışması ile bu çalışmanın sonuçları ile örtüştüğü söylenebilir. Sözü edilen bu hakların çalışmada en fazla ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından ele alındığı görülmüştür. Ersoy'un (2011) yaptığı çalışmada ise bu haklardan eğitim hakkı en fazla ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından belirtilirken, oyun ve eğlenme hakkı OSE düzeydeki öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Araştırmada özgür olma hakkı en fazla ASE düzeydeki öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Ancak Ersoy'un (2011) yaptığı çalışmada ASE düzeydeki öğrenciler tarafından hiç ifade

edilmemiş; yalnızca ÜSE düzeydeki öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın sözü edilen araştırmanın bulgusu ile çeliştiği söylenebilir. Araştırmada kimliği yalnızca ASE düzeydeki öğrenciler bir hak olarak görürken, seyahati ise yalnızca ÜSE düzeydeki öğrenciler bir hak olarak görmüştür. Bu kapsamda ÜSE düzeydeki öğrencilerin seyahat olanağına sahip olması, onların bunu bir hak olarak ifade etmelerine neden olmuş olabilir. Söz hakkına en çok ÜSE düzeydeki öğrenciler değinmiş, seçme hakkını da yalnızca ÜSE düzeydeki öğrenciler belirtmiştir. Bu nedenle ÜSE düzeydeki öğrencilerin katılım haklarına daha fazla değindiği söylenebilir. Çalışmanın bu sonucu ile Ersoy (2011) ve Rizzini ve Thapliyal (2007) araştırmalarının ÜSE düzeydeki öğrencilerin katılım haklarına önem vermesi bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Araştırmanın bu sonuçlarından yola çıkarak öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını etkilediği ifade edilebilir. Nitekim Cherney ve Perry (1996) ile Melton (1980) da yaptıkları araştırmada öğrencilerin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarının çocuk haklarına ilişkin tutumu etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Araştırmada öğrencilerin çocuk hakları bağlamında en fazla, farklı yaşam koşullarını bir sorun olarak gördükleri görülmüştür. Ayrıca araştırmada ÜSE düzeydeki öğrenciler farklı yaşam koşullarına hiç değinmemişlerdir. Araştırmanın bu bulgusunun farklı ülkelerdeki çocukların çocuk haklarına ilişkin algılarının farklı olduğunu ortaya koyan çalışmalarla (Cherney ve Perry, 1996; Akengin, 2008; Rizzini ve Thapliyal, 2007; Melton ve Limber, 1999; Akt: Ruck ve diğerleri, 1998) örtüştüğü söylenebilir. Çünkü araştırmada öğrenciler farklı yaşam koşullarını farklı ülkelerden örneklerle açıklamışlardır. Ayrıca araştırmada sahipsiz çocuklar, şiddet görme, çocuk işçiliği de fazla ifade edilen sorunlar arasında yer almıştır. Bu kapsamda, çocuk işçiliğine en fazla ASE düzeydeki öğrenciler değinirken, sahipsiz çocukları en fazla OSE düzeydeki öğrenciler belirtmişlerdir. Efe ve Uluoğlu (2015) tarafından da çocuk işçiliğinin hemen her

yerde varlığını sürdürdüğü ve özellikle az gelişmiş ülkelerde bu durumla daha fazla karşılaşıldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca Göynüklü (2012) tarafından da çocuk işçiliğinin yasaklanmasına karşın halen devam ettiği ortaya konulmuştur. Belirtilen sorunlardan şiddet görme ise tüm sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler tarafından birbirine yakın frekanslarla belirtilmiştir.

Araştırmada çocuk haklarının uygulanmasında yaşanan sorunlara ilişkin olarak en fazla şiddeti engelleme önerisi getirilmiştir. Bunu; eğitim görme, sevgi ve saygı gösterme, çocuk haklarını önemseme, beslenme ve barınmayı sağlama izlemiştir. Belirtilen bu önerilerde çocuk haklarını önemseme ASE düzeydeki öğrenciler tarafından en fazla ifade edilirken, diğer öneriler en fazla OSE düzeydeki öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Öneri olarak en az ifade edilen ise ÜSE düzeydeki bir öğrenci tarafından çocuk gelinleri önleme olmuştur. Ersoy'un (2011) yaptığı araştırmada da şiddet görmeme, ilgi ve sevgi, saygı öğrencilerin istekleri arasında yer almıştır. Yine bu çalışmada OSE düzeydeki öğrenciler tarafından belirtilen öneriler Ersoy'un (2011) araştırmasında da bu düzeydeki öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca Fazlıoğlu (2007) tarafından yapılan araştırmada da çocuk haklarının uygulanmasının istenen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu bulgunun araştırmada ortaya çıkan çocuk haklarını önemseme önerisi ile benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Öğrenciler araştırmada çocuk haklarına ilişkin belirttikleri hakların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer aldığı görülmüştür. Ancak, öğrencilerin sözleşmede yer alan katılım hakkı kapsamındaki haklara daha az değindiği söylenebilir. Aynı zamanda çocukların farklı yaşam koşullarını, çocuk işçiliğini ve şiddet görmeyi yaşanan sorunlar olarak vurguladıkları görülürken, bütün çocukların daha iyi bir gelecek için eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar bağlamında şu öneriler getirilebilir:

- Aileler, çocuklar ve öğretmenler çocuk hakları konusunda bilgilendirmelidir.
- Çocuk haklarına eğitim programlarında daha çok yer verilmelidir.
- Çocuk haklarının güvence altına alınması için devlet politikaları geliştirilmelidir.
- Ailelerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.
- Eğitim kurumlarında çocuk haklarına ilişkin uygulamalara yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. (2008). "A Comparative Study on Children's Perceptions of The Child Rights in The Turkish Community of Turkey and Northern Cyprus." *Education*, 129: 224-238.
- Akıncı Demirbaş, E. (2015). "Çocuk Gelişimi Bölümü Üniversite Öğrencilerinin "Çocuk" Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler." *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 295-303.
- Aktürk, S. (2006). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması*. (Genişletilmiş İkinci Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ataman, A. (2015). "Çocukların Psikolojik Araştırmaya Katılımı: Çocuk Hakları Çerçevesinden Bir Değerlendirme." *Eğitim Bilim Toplum*, 13(51): 33-45.
- Bilir Seyhan, G. ve Arslan Cansever, B. (2015). "Okulöncesi Dönem Çocukları İçin Hazırlanmış "Çocuk Hakları" Temalı Pano Uygulamaları (Pilot Çalışma)." *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 345-354.

- Cherney, I., ve Perry, N. W. (1996). "Children's Attitudes Toward Their Rights." *Monitoring Children's Rights*: 241-250.
- Covell, K. ve Howe, R. B. (1999). "The Impact of Children's Rights Education: A Canadian Study." *The International Journal of Children's Rights*, 7: 171-183.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., ve Arıca, V. (2015). "Current Approach to Child Rights." *Cukurova Medical Journal*, 40(1): 1-5.
- Efe, H. ve Uluoğlu, S. A. (2015). "Dünyada Çocuk İşçiliğiyle Mücadelede Geline Nöktä ve Geleceğe Dair Bazı Öngörüler." *Eğitim Bilim Toplum*, 13(51): 46-72.
- Ersoy, A. F. (2011). "İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları." *İlköğretim Online*, 10(1): 20-39.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan "Çocuk Hakları" Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gömlüksiz, M., Kilimci, S., Vural, R. A., Demir, Ö., Koçoğlu-Meek, Ç. ve Erdal, E. (2008). "Okul Bahçeleri Mercek Altında: Şiddet ve Çocuk Hakları Üzerine Nitel Bir Çalışma." *İlköğretim Online*, 7(2): 273-287.
- Göynüklü, C. (2012). *Kuzey Kıbrıs'ta çocuk hakları*. Kıbrıs: Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları.
- Göz, N. L. ve Demir, M. (2014). *Çocuk ve Kadın*. 2. Baskı (Editörler: İ. Acun, B. Tarman ve E. Dinç). İnternet Destekli Etkin İnsan Hakları Demokrasi Ve Vatandaşlık Eğitimi (35-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Hossain, S. A., ve Alam, M. A. (2016). "Socio-Economic Status of the Street Children in Bangladesh." *International Journal of Social Work*, 3(1): 42-49.

- Iman, M. T. ve Soroush, M. (2007). "The Value of Children to Iranian Parents." *Sociation Today*, 5(1).
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Khoury-Kassabri, M., Haj-Yahia, M. M. ve Ben-Arieh, A. (2006). "Adolescents' Approach Toward Children Rights: Comparison Between Jewish and Palestinian Children From Israel and The Palestinian Authority." *Children and Youth Services Review*, 28(9): 1060-1073.
- Kızılırmak, K., ve Ersoy, Ö. A. (2015). "İlkokul Birinci Sınıfa Devam Eden Çocukların Annelerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (Ankara Örneklemi)." *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*,1.
- Kor, K. (2013). *Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kutluca Canbulat, A. ve Argon, T. (2012). "Instructors' and Teacher Candidates' Views on Children's Rights." *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46: 283 – 288.
- Kuyucu, Y., Şahin, M. ve Kapıcıoğlu, O. (2013). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin "Çocuk" Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler." *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 43-53.
- Kuyurtar, E. (2006). "Çocuk Hakları ve Paternalizm." *Sivil Toplum*, 4 (16): 45-58.
- Melton, G. B. (1980). "Children's Concepts of Their Rights." *Journal of Clinical Child Psychology*: 186-190.
- Merey, Z. (2012). "Children Rights in Social Studies Curricula in Elementary Education: A Comparative Study." *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4): 3273-3284.

- Merriam, S. B. (2002). *Qualitative research in practice : examples for discussion and analysis*. San Francisco : Jossey-Bass.
- Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). "Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri." *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2): 245-257.
- Öz Akar, L. (2013). *Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.
- Pesen, A. (2015). "Ebeveynlerin "Çocuk" Kavramına Yükleedikleri Metaforlar." *Turkish Studies*, 10(15): 731-748.
- Rizzini, I. ve Thapliyal, N. (2007). "Young People's Perceptions and Experiences of Participation in Rio De Janeiro, Brazil." *Children, Youth and Environments*, 17: 74-92.
- Ruck, M. D., Keating, D. P., Abramovitch, R. ve Koegl, C. J. (1998). "Adolescents' and Children's Knowledge about Rights: Some Evidence for How Young People View Rights in Their Own Lives." *Journal of Adolescence*, 21: 275-289.
- Tereseviciene, M. ve Jonyniene, Z. (2001). "Students' Perceptions of Their Rights in Lithuania." *School Psychology International*, 22: 152-173.
- Turan, S. ve Özen, H. (2013). *Dokümanlardan Veri Toplanması*. (Çeviri editörü: Selahattin Turan). *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşme'ye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Unicef. (2012). Children's rights in urban settings. 15.01.2016 tarihinde <http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC-2012-Chapter-2-Childrens-rights-in-urban-settings.pdf> adresinden alınmıştır.
- Yalçinoğlu, P. (2012). Ön Hazırlıklar: Sizin için iyi olanı yapmak. (Çeviri Editörleri Ali Ersoy ve Pelin Yalçinoğlu). *Nitel Araştırmaya Giriş*. 4. Baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Şeçkin Yayıncılık.
- Yurtsever Kılıçgün, M. ve Oktay, A. (2013). "Effect of Socio-Economic Situation on Attitudes of Parents for Children's Rights." *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 4: 20-31.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In order to ensure the active social participation of children who play a role in shaping the future of society and moving it forward, their physiological, psychological and sociological needs should be met. Based on this need, children have their rights to meet these needs and ensure their protection. Children's rights are in the list of rights one has since birth because children need care and attention. Effective implementation of children's rights is possible by their knowing about these rights. Besides, the society's attaching importance to these rights would facilitate their usage. In this sense, it is of significance to identify how children perceive their rights with their own statements in terms of revealing their views on this issue. In addition, studies have shown that factors such as age, ethnic background, sociocultural and socioeconomic level should be considered in the perception of children's rights.

In this regard, the aim of this study was to examine the perceptions of children in different socioeconomic levels on their rights based on their written statements.

Method

The study was conducted using qualitative research method. Maximum variation sampling was employed in the selection of participants. In this sampling method, it is important to select cases from a certain variation range. The aim is to reflect the variation of individuals related to the problem to the largest extent by forming a small sample (Yalçınoğlu, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2013). In this context, the study was carried out in schools located in regions with low, middle and high socioeconomic status to reflect students' variation. A total of 91 students, 32 students in low socioeconomic level, 27 students in middle socioeconomic level, and 32 students in high socioeconomic level, participated in the study. In data gathering, documentary analysis, a qualitative research technique, was used. It includes documents, official records, letters, newspapers, poems, songs, common records, and so on (Turan & Özen, 2013). In this study, the texts that students wrote were used by using personal documents. The students were firstly informed about the aim of the study, and then asked to state their views on children's rights. In students' writing, no text-type limitations were set, and they were enabled to tell their views in ways such as stories, poems and letters. In data analysis, content analysis was used. The themes and codes revealed were presented with figures based on socioeconomic levels. The frequencies of these codes were presented in tables. Thus, the comparisons based on socioeconomic levels were tried to be revealed concretely. Besides, direct quotations were provided by giving students numbers based on their socioeconomic levels (e.g. L1, M8, H12).

Findings (Results)

The findings obtained in the study were examined under the titles of children's perceptions related to the concept of child, perceptions related to children's rights, problems regarding children's rights, and solutions. The statements provided by the students were presented in a figure based on socioeconomic levels. In addition, the frequencies of these statements were given with the distribution based on socioeconomic levels in tables.

Conculusion and Discussion

As a result of the study, it was found that the students associated child with the future, games, pinecones, angels, source of light, and rose. The students mostly used metaphors in explaining their perception of child. In this respect, in studies that were conducted with university students, teachers and parents revealing the concept of child with metaphors, it was found that child was associated with angels, rose and the future (Pesen, 2015; Kuyucu, Şahin & Kapıcıoğlu, 2013; Akıncı Demirbaş, 2015). The metaphors reported in these studies, although conducted with different age groups, can be argued to overlap with the metaphors in this study.

According to the results of the study, the students mostly mentioned the right to education in the context of children's rights, which is followed by games and the right to games and have fun. In a study by Ersoy (2011), the students mostly mentioned the right to education, and the right to games and have fun, which can be argued to be consistent with the results of this study. In the study, these rights were mostly addressed by the students in the high socioeconomic level. In Ersoy's study (2011), the right to education was mostly stated by the students in the high socioeconomic level, whereas the right to games and have fun by those in the middle socioeconomic level. In the study, the right to freedom was mostly mentioned by the students in the low socioeconomic level. However, in Ersoy's study (2011), this right was not stated by the students in the low socioeconomic level, but only by those in the high socioeconomic level. In this regard, this study contradicts with this finding in Ersoy's study (2011). Based on these results, it can be argued that the students' socioeconomic levels affected their perceptions of children's rights. In this respect, Cherney and Perry (1996), and Melton (1980) also revealed that students' socioeconomic and sociocultural statuses affected their attitudes towards children's rights.

In the study, the students perceived different life conditions as a problem most frequently in the context of children's rights. However, this was not mentioned by the students in the high socioeconomic level. It can be argued that this finding of the study is consistent with studies revealing that perceptions of children in different countries on children's rights are different (Cherney & Perry, 1996; Akengin, 2008; Rizzini & Thapliyal, 2007; Melton & Limber, 1999; cited in Ruck et al., 1998). This is because in the study, the students explained

different life conditions with examples from different countries. In addition, the problems mentioned by the students also included orphans, being subjected to violence, and child labour. In this regard, child labour was mostly mentioned by the students in the low socioeconomic level, whereas orphans by those in the middle socioeconomic level.

In the study, the solution that was most frequently stated with respect to the implementation of children's rights was the prevention of violence. This solution was followed by education, showing love and respect, caring about children's rights, nutrition, and housing. Among these suggestions, caring about children's rights was mostly mentioned by the students in the low socioeconomic level, whereas the other suggestions mostly by those in the middle socioeconomic level. The least mentioned solution was preventing kid brides, which was stated by a student in the high socioeconomic level. In Ersoy's study (2011), the students' demands included not being subject to violence, care, love, and respect.

The following suggestions can be offered based on the results of the study:

- Families, children and teachers should be informed about children's rights.
- Children's rights should be covered more widely in curricula.
- State policies should be developed to guarantee children's rights.
- Studies should be conducted to reveal families' awareness regarding children's rights.
- Studies should be conducted on how children's rights are covered in classes.